

УДК 330.34:639.2:005.332.4
DOI: 10.33813/2224-1213.19.2019.6

Рябуха Галина Ігорівна,

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Чернігівський національний технологічний університет
ORCID: 0000-0003-2146-7489
g.ryabukha@gmail.com

КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ ВІДШКОДУВАННЯ ВІДСОТКОВИХ СТАВОК

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та практичних положень щодо вдосконалення кредитування підприємств галузі тваринництва. **Мета статті.** Метою статті є вдосконалення механізму кредитування суб'єктів господарювання галузі тваринництва із залученням державного аграрного банку. Виявлення переваг та перспектив запропонованого алгоритму. **Методологія проведення роботи.** Методологічною основою досліджень є економіко-статистичний, абстрактно-логічний, розрахунково-конструктивний та системний методи наукового пізнання. На основі методу моделювання розроблено схему кредитування із залученням державного аграрного банку, а метод генералізації виявив позитивні результати розширення кормової бази для підприємств. **Результати роботи.** Запропоновано залучити державний аграрний банк в процес кредитування, який виступить гарантом повернення залучених ресурсів. Доведено, що запропонована схема кредитування для розширення кормової бази, буде сприяти збільшенню обсягів випуску продукції та підвищенню ефективності функціонування підприємства. **Висновки.** Суб'єкти господарювання галузі тваринництва потребують залучення додаткових фінансових ресурсів. Кредитування через механізм відшкодування відсоткових ставок із залученням державного аграрного банку мінімізує ризики для кредиторів та створює сприятливі умови для позичальників.

Ключові слова: державна підтримка, кредитування, відшкодування процентних ставок, сільське господарство, тваринництво.

Рябуха Галина Игоревна,

*аспирант кафедри фінансов, банківського дела и страхования,
Черниговский национальный технологический университет.*

Кредитование предприятий отрасли животноводства с помощью механизма возмещения процентных ставок

Предмет исследования – совокупность теоретических и практических положений в процессе совершенствования кредитования предприятий отрасли животноводства. **Цель статьи.** Целью статьи является усовершенствование механизма кредитования субъектов хозяйствования отрасли животноводства с привлечением государственного аграрного банка. **Методология проведения работы.** Методологической основой исследований является экономико-статистический, абстрактно-логический, расчетно-конструктивный и системный методы научного познания. На основании метода моделирования разработана схема кредитования с привлечением государственного аграрного банка, а метод генерализации обнаружил положительные результаты расширения кормовой базы для предприятий. **Результаты работы.** Сделано предложение о привлечении государственного аграрного банка в процесс кредитования, который будет гарантом возвращения привлеченных ресурсов. Доказано, что предложенная схема кредитования для расширения кормовой базы будет способствовать увеличению объемов выпуска продукции и повышению эффективности функционирования предприятия. **Выводы.** Субъекты хозяйствования отрасли животноводства нуждаются в привлечении дополнительных финансовых ресурсов. Кредитование с помощью механизма возмещения процентных ставок с привлечением государственного аграрного банка минимизирует риски для кредиторов и создает благоприятные условия для заемщиков.

Ключевые слова: государственная поддержка, кредитование, возмещения процентных ставок, сельское хозяйство, животноводство.

Ryabukha Galyna,

*Postgraduate of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Chernihiv National University of Technology.*

Credit support for the animal breeding through the mechanism of the interest rate reimbursement

Subject of research – a set of theoretical and practical outlines of the credit support improving for the animal breeding enterprises. **The purpose of the article.** The purpose of the article is to improve the mechanism of credit support to animal breeding business entities with the involvement of the state agrarian bank. Identify the advantages and prospects of the proposed algorithm. **The methodology of the work.** The methodological basis of the research is economic-statistical, abstract-logical, calculation-constructive and systematic methods of scientific knowledge. On the basis of the modeling method, a scheme for the credit support with the involvement of the state agrarian bank was developed, and the method of generalization revealed positive results of the expansion of the feed base for enterprises. **The results of the work.** It is proposed to involve the state agrarian bank in the process of credit support, which will act as the guarantor of the return of the attracted resources. It is proved, that the proposed scheme of the credit support to expand the feed base will contribute to an increase in output and raise the efficiency of the enterprise. **Conclusions.** Animal breeding business entities require additional financial resources. Credit support through the mechanism of the interest rate reimbursement with the involvement of the state agrarian bank minimizes the risks for creditors and creates favorable conditions for borrowers.

Key words: state support, credit support, interest rate reimbursement, agriculture, animal breeding.

Актуальність теми дослідження. Беручи до уваги специфіку вітчизняного кредитування аграрних підприємств, а саме: високу вартість залучення фінансових ресурсів, обсяги проблемної заборгованості, збільшення строків використання кредитів, виникає необхідність залучення державного аграрного банку. Слід зауважити, що до повноважень Аграрного банку розвитку будуть входити перевірка кредитоспроможності та надійності аграрних підприємств. У результаті використання запропонованої схеми отримаємо подолання дефіциту додаткових фінансових ресурсів для суб'єктів господарювання з одного боку та вчасне повернення кредитів з іншого. Встановлено, що подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку спеціальних кредитних програм із врахуванням специфіки кожної із галузей (птахівництво, свинарство, ВРХ).

Постановка проблеми. У сучасних умовах суб'єкти господарювання у сільському господарстві, зокрема тваринництві, потребують залучення додаткових фінансових ресурсів. Проте кредитні ресурси надаються банками із високою вартістю, короткими термінами та наявністю застави. Необхідним є введення додаткової одиниці до схеми кредитування, яка б виступала гарантом повернення залучених фінансових ресурсів, що потребує і надалі досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням кредитного забезпечення в аграрній сфері займалися вчені: Гайдучський П. [1], Козловський С. [2], Вдовенко Н. [5; 7; 10], Гудзь О. [3], Лупенко Ю. [1], Саблук П. [1], Коробова Н. [7] та інші вчені. Дослідники зробили вагомий внесок у висвітленні кола питань стосовно кредитного забезпечення суб'єктів господарювання в сільському господарстві, але питання відшкодування відсоткових ставок вимагають подальшого вивчення.

Мета статті. Метою статті є вдосконалення механізму кредитування суб'єктів господарювання галузі тваринництва із залученням державного аграрного банку. Виявлення переваг та перспектив запропонованого алгоритму.

Виклад результатів дослідження. Сільське господарство – стратегічна галузь вітчизняної економіки, яка становить 12 % ВВП України [2; 6; 7]. Також ця галузь є потужним джерелом надходження валюти в країну. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, виручка від експорту української аграрної продукції у 2017 р. збільшилася на 16,3 % у порівнянні з 2016 р. і склала 17,9 млрд дол. США, при загальному обсязі експорту в 53,3 млрд дол. США [11]. Для галузі рослинництва характерний стрімкий розвиток, збільшення експорту та впровадження інновацій. На відміну галузь тваринництва характеризується нестабільністю та підвищеною ризикованістю. За даними Державної служби статистики України [4], за період з 2010 р. до 2018 р. характерне зменшення поголів'я тварин, при чому ВРХ та овець і кіз – приблизно на 30 %, а свиней – на 19 %. Причинами глобального зменшення поголів'я тварин стали реорганізація та ліквідація тваринницьких підприємств. Якщо ж проаналізувати обсяги виробництва продукції за аналогічний період, то очевидною є тенденція до зменшення молока та яєць на 10 %. Позитивну динаміку демонструє лише виробництво м'яса,

ймовірно за рахунок виробництва м'яса бройлерів. Тваринництво забезпечує продовольчу безпеку країни, сировиною – переробні підприємства, надає робочі місця населенню, тому держава має першочергово подбати про забезпечення підтримки та розвитку цієї галузі. Закон України № 1877-15 «Про державну підтримку сільського господарства» від 15.08.2018 [8] визначає такі види підтримки:

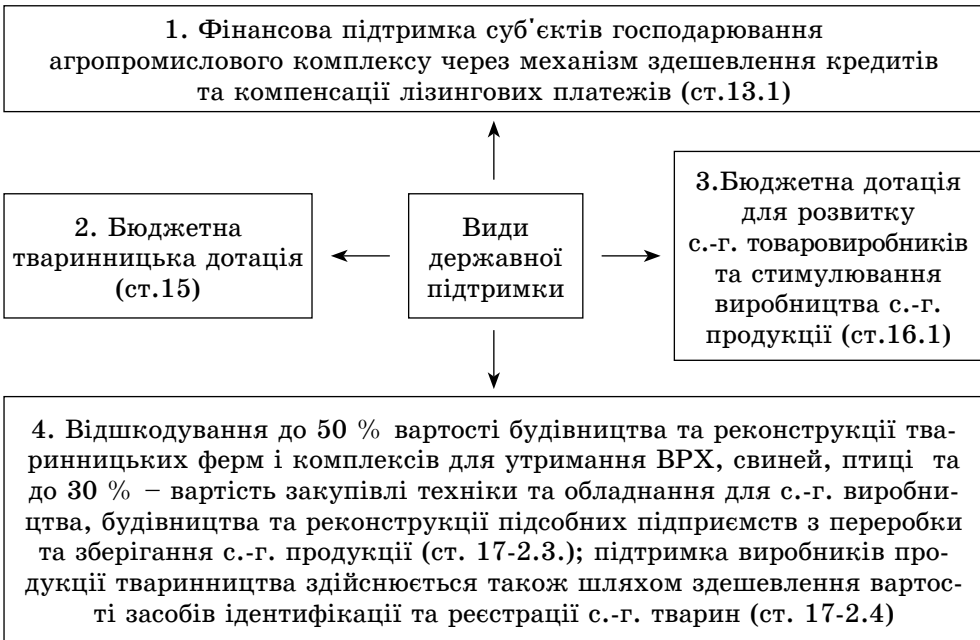

Рис. 1. Види державної підтримки сільського господарства

Механізм здешевлення кредитів через компенсацію відсотків є поширеним інструментом подолання дефіциту державних коштів для підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності фермерських господарств у ряді країн, що розвиваються, зокрема в Індії, В'єтнамі, Китаї, однак специфіка застосування відрізняється поміж країнами. Для подолання наслідків світової фінансової кризи і відповідного дефіциту фінансових ресурсів цими країнами застосовувалося пряме кредитування з боку державних банків і, зокрема, аграрних банків. З урахуванням специфіки діяльності державних банків в Україні, їх високої вартості залучення ресурсу (від 14 % до 19,5 % станом на початок 2019 р.), високих обсягів проблемної заборгованості на рівні до 50 % кредитного портфеля і відповідної концентрації активних операцій на ОВДП, пропонуємо реалізацію схеми субсидювання підприємств і фермерських господарств, залучених у тваринництві, через спеціалізований аграрний банк. До повноважень банку будуть входити: перевірка кредиторів, критерії надання, оцінка ризиків, визначення максимального ліміту на одного позичальника.

Загальна схема організації фінансування аграрним банком за участю тимчасово емітованих ресурсів Національного банку України для підприємств галузі тваринництва подана на рис. 2. Дана схема

передбачає фактичне відшкодування різниці між відсотковими ставками, за якими їм надаватиметься кредит через Аграрний банк розвитку. В свою чергу, банк емітуватиме облигації для підприємств, а тимчасовий ресурс буде надаватись НБУ у вигляді рефінансування за пільговою ставкою, яка обчислюватиметься як різниця між ставкою рефінансування та індексом цін на оптові м'ясо-молочні продукти.

Діяльність підприємства галузі тваринництва неможлива без наявності кормової бази. Більшість підприємств заготовляють зернові на весь сезон, оскільки після збору врожаю є можливість придбати складові для комбікормів за помірними цінами. Для зберігання зернових необхідні спеціально оснащені приміщення із вентиляцією, температурним режимом та низькою вологістю.

Побудова або технічна підготовка складів та закупівля зернових для кормової бази вимагає залучення додаткових фінансових ресурсів.

Рис. 2. Загальна схема організації фінансування підприємств галузі тваринництва через Аграрний банк розвитку (далі – Банк розвитку)

Покроковий порядок реалізації схеми фінансування розширення кормової бази підприємств галузі тваринництва Банком розвитку можна представити так:

1) Залучення ресурсу Банком розвитку. Він залучає грошові кошти в національній валюті з фінансового ринку, або у вигляді рефінансування НБУ, на строк до 1 року, під середньозважену відсоткову ставку на рівні = ставка рефінансування НБУ – синтетичний індекс оптових цін на м'ясо-молочну продукцію.

2) Видача Аграрним банком розвитку фінансового ресурсу підприємству чи фермерському господарству. За рахунок залучених коштів банк здійснює кредитування виробника, який відповідає встановленим критеріям їх інноваційної діяльності (використання новітніх технологій, підвищення урожайності площ, відведених для кормової бази, логістичні інновації, енергоефективність вирощування кормових культур). За даними НБУ, на кінець 2018 р. переважна більшість кредитів сільського, лісового та рибного госпо-

дарств надається на строк від 1 до 5 років під середньозважену ставку близько 20,5 % річних у національній валюті. Натомість інвестиційні чи інноваційні проекти мають бути профінансовані Аграрним банком розвитку під відсоткову ставку, що нижче від облікової ставки НБУ (наразі – 18,5 % річних), та на строк, необхідний для повноцінного циклу забезпечення вирощування необхідних кормових культур.

3) Отримання Аграрним банком розвитку рефінансування від центрального банку в обмін на переуступку права вимоги до аграрного підприємства. Фактично на цій стадії здійснюється емісія коштів. Кредитна чи облігаційна позика схвалюється виключно за умови відповідності проекту встановленим критеріям і додатковому контролю.

4) Розширення кормової бази чи виробництво кормів підприємством галузі тваринництва з наступною реалізацією. Також відбувається реалізація продукції споживачеві чи на експорт з відповідним зниженням виробничих витрат, за рахунок чого формуються надходження грошових коштів.

5) Повернення аграрним підприємством галузі тваринництва позикових коштів Аграрному банку розвитку. Інноваційні проекти фінансуються на умовах проектного фінансування, яке передбачає кількаразове траншове виділення кредитних коштів та їх повернення лише після запуску відповідного проекту. Однак за такої схеми організації роботи аграрний банк розвитку вже матиме у своєму розпорядженні фінансовий ресурс від центрального банку.

6) Аграрний банк розвитку повертає кредит рефінансування центральному банку за рахунок надходжень від реалізації продукції.

Таким чином, запропонована схема цільової емісії ефективно усуває ті макроекономічні ризики, які зазвичай супроводжують субсидювання відсоткових ставок. Видача кредиту банком-кредитором аграрному підприємству відбувається виключно на заздалегідь визначених умовах (строк, відсоткова ставка, критерій інноваційності, експортні гарантії) та демонструє цільовий та контрольований характер кредитування, попередній відбір аграрного підприємства з боку державного аграрного банку. З метою максимізації доступності інструменту кредитної підтримки для розширення кормової бази – це мають бути аграрні фермерські підприємства із присутністю в усіх регіонах України та із достатнім рівнем надійності та кредитоспроможності. При матеріалізації ризиків у відносинах між Аграрним банком розвитку та фермерським господарством, перший має технічну можливість компенсувати ризики за рахунок їх переоформлення у відповідні облігації і внесення на свій баланс до повного погашення чи реструктуризації позики. При цьому ліміт на дані операції обумовлюватиметься заздалегідь.

Наведена схема рефінансування за участю центрального банку, хоча й сприяє розв'язанню проблеми дефіциту ресурсу на розширення кормової бази, покладає на центральний банк функції, які наразі не визначені чинним законодавством. Так, згідно із Законом України «Про Національний банк України» [9], на нього не покладають-

ся функції забезпечення сталого розвитку на будь-яку галузь. Разом з тим, організація описаної в наведеній вище схемі цільової емісії потребуватиме виділення додаткових ресурсів НБУ на супроводження та адміністрування операцій рефінансування. В цьому контексті значного спрощення (в операційному плані) цієї схеми можна досягти шляхом залучення державної спеціалізованої фінансової установи – Аграрного банку розвитку. Формування ресурсної бази спеціалізованого Аграрного банку розвитку можливе як за рахунок державних коштів, так і за рахунок коштів приватного сектора, який виступить покупцем облігацій. У першому випадку загальна схема організації субсидіювання змінюється і замість комерційного банку кредитором виступає Аграрний банк розвитку. У другому випадку наведена схема доповнюється Аграрним банком розвитку як окремим структурним елементом схеми (рис. 3). Дана схема має запроваджуватися поступово, з жорстким критеріальним відбором, із зосередженням на тих підприємствах, які мають внутрішні або експортні ринки збуту. При цьому Центральний банк – Національний банк України, який відповідно до Закону України «Про Національний банк України» № 679-XIV від 07.02.2019 [9] «монопольно здійснює емісію національної валюти України та організовує готівковий грошовий обіг». Аграрний банк розвитку – це спеціалізована державна фінансова установа, що здійснює функцію інвестиційного забезпечення галузі тваринництва.

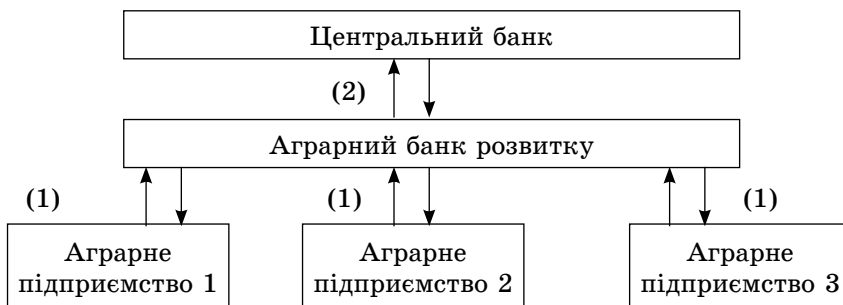

Рис. 3. Модифікація загальної схеми із залученням Аграрного банку розвитку (1, 2, 3 – підприємства галузі тваринництва)

Алгоритм реалізації модифікації загальної схеми із залученням Аграрного банку розвитку:

1) Отримання підприємством галузі тваринництва рефінансування від Аграрного банку розвитку в обмін на переуступку прав вимоги до – аналог кроку (3) загальної схеми. Контрольні процедури відповідності критеріям інноваційної спрямованості виданих кредитів здійснюються на рівні Аграрного банку розвитку.

2) Отримання Аграрним банком розвитку рефінансування від центрального банку під пулрефінансованих кредитів. На цьому кроці можливий додатковий контроль з боку центрального банку.

Обидва варіанти залучення Аграрного банку розвитку до схеми подолання дефіциту фінансових ресурсів не виключають можливість

використання додаткових інструментів, зокрема гарантій. Однак у рамках даної наукової статті вони не розглядаються, оскільки не сприяють розв'язанню проблеми. Реалізація наведеної схеми повністю враховує цінові коливання у галузі тваринництва, тобто у разі падіння цін відсоткова ставка буде підвищуватися, що відсіюватиме більшість позичальників.

Водночас обсяги залучення коштів під дану схему будуть контрольованими, обсяги – незначними і дозволять підвищити обсяги виробництва м'ясної продукції до 2500 тис. тонн на рік на початковому етапі, молока – до 11000 тис. тонн на рік, яєць – до 16000 млн шт. (рис. 4).

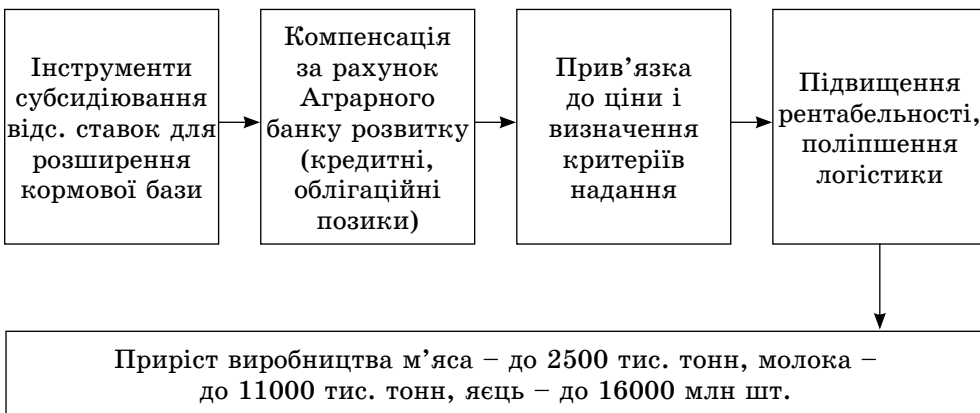

Рис. 4. Кінцева схема процесу кредитування підприємства галузі тваринництва

Таким чином, запропонована схема демонструє переваги та кінцеві результати процесу кредитування із залученням Аграрного банку розвитку для аграрних підприємств.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що саме державна фінансова підтримка забезпечить розвиток галузі тваринництва, яка за останні роки демонструє зниження обсягів виробництва. Очевидним є факт, що такий вид підтримки, як здешевлення кредитів за рахунок відшкодування відсоткових ставок, – перспективний та необхідний механізм для отримання додаткових фінансових ресурсів. На даний момент алгоритм кредитування є недосконалим. Запропонована автором схема із залученням Аграрного банку розвитку спрощує процедуру кредитування, оскільки мінімізуються ризики та збільшується вірогідність вчасного повернення кредитів. Всі підприємства галузі тваринництва потребують наявності кормової бази, для організації та оснащення якої потрібні додаткові фінансові ресурси. Саме кредитування через державний аграрний банк створює всі необхідні умови. Перспективи подальших досліджень потрібно присвятити розробці спеціальних кредитних програм із врахуванням специфіки кожної із галузей (свинарство, птахівництво, ВРХ). У результаті реалізації кредитної програми суб'єкт господарювання збільшує обсяги випуску продукції та підвищує ефективність функціонування.

Список використаних джерел

1. Гайдуцький П. І., Саблук П. Т., Лупенко Ю. О. Аграрна реформа в Україні. За ред. П.І. Гайдуцького. К.: ННЦ ІАЕ, 2005. 424 с.
2. Kozlovskiy S., Mazur H., Vdovenko N., Shepel T., Kozlovskiy V. Modeling and Forecasting the Level of State Stimulation of Agricultural Production in Ukraine Based on the Theory of Fuzzy Logic. Montenegrin journal of economics, 2018. Vol. 14. Number 3. P. 37–53. DOI: 10.14254/1800-5845/2018.14-3.3
3. Гудзь О. Є. Удосконалення механізму кредитних субсидій підприємств АПК [Текст]. Економіка АПК. 2009. № 9. С. 59–61.
4. Державна служба статистики України: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Vdovenko N., Baidala V., Burlaka N., Diuk A. Management mechanism of agrarian economic system: composition, functioning and factors of development in Ukraine. Problems and Perspectives in Management, 2018. Vol. 16. Issue 2. P. 179–189. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(2\).2018.16](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(2).2018.16)
6. Економічна правда [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/05/24/625269/>
7. Vdovenko N. M., Korobova N. M. Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. Wspolraca Europejska. 2015. № 3 (3). Vol. 3. С. 68–80.
8. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.help/law/1877-IV/edition15.08.2018/page2>
9. Закон України «Про Національний банк України» [Електронний ресурс]. Режим доступу: [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>]
10. Vdovenko N. M. Mechanisms of regulatory policy application in agriculture. Economic Annals-XXI. 2015. № 5–6. С. 53–56. DOI: <http://dx.doi.org/10.21003/ea>
11. Українське Незалежне Інформаційне Агентство Новин [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://economics.unian.ua/agro/10049330-agroprom-maye-stanoviti-20-25-ukrajinskoji-ekonomiki-groysman.html>

References

1. Ghajducjkyj P. I. Agrarna reforma v Ukrajinі / [Ghajducjkyj P.I., Sabluk P.T., Lupenko Ju.O. ta in.]. K.: NNC ІАЕ, 2005. 424 s.
2. Kozlovskiy S., Mazur H., Vdovenko N., Shepel T., Kozlovskiy V. Modeling and Forecasting the Level of State Stimulation of Agricultural Production in Ukraine Based on the Theory of Fuzzy Logic. Montenegrin journal of economics, 2018. Vol. 14. Number 3. P. 37–53. DOI: 10.14254/1800-5845/2018.14-3.3
3. Ghudzyj O. Je. Udoskonalennja mekhanizmu kredytnykh subsydij pidpryjemstv APK [Tekst]. Ekonomika APK. 2009. # 9. s. 59–61.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrajinu: oficijnyj sajт. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Vdovenko N., Baidala V., Burlaka N., Diuk A. Management mechanism of agrarian economic system: composition, functioning and factors of development in Ukraine. Problems and Perspectives in Management, 2018. Vol. 16. Issue 2. P. 179–189. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(2\).2018.16](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(2).2018.16)
6. Ekonomichna pravda [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/05/24/625269/>

7. **Vdovenko N. M., Korobova N. M.** Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. *Wspolraca Europejska*. 2015. № 3 (3). Vol. 3. С. 68–80.

8. **Zakon Ukrainy** «Pro derzhavnu pidtrymku sil's'kokogho ghospodarstva» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.help/law/1877-IV/edition15.08.2018/page2>

9. **Zakon Ukrainy** «Pro Nacionaljnyj bank Ukrainy» [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>].

10. **Vdovenko N. M.** Mechanisms of regulatory policy application in agriculture. *Economic Annals-XXI*. 2015. № 5–6. С. 53–56. DOI: <http://dx.doi.org/10.21003/ea>

11. **Ukrajinsjke Nezalezhne Informacijne Aghentstvo Novyn** [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://economics.unian.ua/agro/10049330-agroprom-maye-stanoviti-20-25-ukrajinskoji-ekonomiki-groysman.html>